

Jitka Vykopalová: Mladí krajané ve Švédsku

Ráda bych vás pozdravila jménem Švédsko-česko-slovenského spolku ve Stockholmu. Je mi líto, že nemohu být na konferenci osobně, můj příspěvek přednese má kolegyně Rosetta Bengtsson

Není jednoduché kompletně a objektivně zobrazit problematiku mladých krajanů ve Švédsku, dovolím si proto vyslovit můj vlastní názor na toto téma.

V průběhu let vznikly a existovaly krajské spolky z různých důvodů. Ten hlavní byl však všem společný: setkávání lidí k společenským, kulturním a sportovním činnostem, které byly tehdy velmi časté a oblíbené. Rovněž k výuce a udržování českého jazyka. V dobách totality v Československu měly spolky v zahraničí obrovský význam; sdružovaly krajanů, vyvíjely a podporovaly různorodou činnost ke zpříjemnění dopadu emigrace a nemožnosti cestovat zpět do vlasti k návštěvám a činnostem, na které lidé byli zvyklí a měli rádi. Se změnou politické situace, volného pohybu osob a zestárnutí generace emigrantů, nezájmu jejich dětí k scházení se ve spolcích dochází k postupné stagnaci až ukončení činnosti těchto spolků, které pozbývají na svém hlavním významu. Bohužel tento trend je ve Švédsku dosti aktuální. Mladí lidé v krajských spolcích jsou členy jenom výjimečně. Jen spíše z nostalgie vůči rodičům platí někteří členské příspěvky na podporu činnosti než z nějakého hlubšího zájmu pro krajskou komunitu. Je to bohužel tak, časy se změnilly a s nimi i způsob žití a komunikace lidí žijících v zahraničí. Mnozí lidé tomu nejsou rádi, ale tento trend je velmi těžké odvrátit. Těm starším ubývá sil, ti mladší k spolkovému scházení nemají zájem, malé výjimky se však najdou.

Co se týká mě, jsem ročník 1961 a přišla jsem do Švédska v roce 1996, nejsem tedy emigrant, ani dítě českých či slovenských emigrantů. Já jsem se do Švédska vdala za švédského občana s českým původem (nebo chcete-li za Čecha s švédským občanstvím). Téměř hned od začátku mého příchodu do Stockholmu jsem se zapojila do krajského dění, ne že bych se to té činnosti nějak hrnula, vždyť jsem se teprve rozhlížela v nové zemi a učila se nový jazyk a ani jsem vlastně o spolcích nic nevěděla, internet ještě nebyl, tak nebylo tak jednoduché získat informace jako je tomu dnes. Mohla za to však má nová kamarádka, která mě jednou přivedla na schůzi představenstva jejich spolku a doslova mě tehdy posadila na svou židli kulturního manažera, protože ona sama z osobních a pracovních důvodů tuto funkci byla nucena opustit a byla přesvědčená, že já jsem ta správná osoba na tuto funkci. Stala jsem se tedy kulturním manažerem Švédsko-česko-slovenského spolku ve Stockholmu, kde jsem jím dodnes. Mohu proto k danému tématu pohovořit ponejvíce o naší spolkové činnosti, trochu méně již o činnosti jiných spolků, ani mně to vlastně nepřísluší, nemám k tomu žádný mandát, ale jelikož se jednou ročně scházíme na celostátním setkání krajanů v Kyrkevarnu (letos to byl úctyhodný třicátý ročník) a probíráme své spolkové záležitosti, tak vím, že mají zkušenosti obdobné, troufám si říci, že ještě tragičtější než my ve Stockholmu.

Apropó „Celostátní setkání českých a slovenských krajanů ve Švédsku“ – titulek zní bombasticky, ale když prozradím, že se tohoto setkání účastní stále méně zájemců, dá se vlastně říci že konstantní počet a víceméně v konstantním jmenovitém složení osob, tak tomu možná budete těžko věřit. Jedná se nyní okolo

40, maximálně 50 osob. Na celé Švédsko je to vskutku velmi malé číslo. Jsou to výhradně starší lidé, kteří se spolu rádi setkávají, je to určitá nostalgie. Program setkání bývá lákavý, ale ani to není vábidlem pro mladší lidi. Až na jednu výjimku, která potvrzuje pravidlo, jak se říká. Tou výjimkou je mladý pár s dvěma malými dětmi, ona, dcera českých rodičů (emigrantů) vyrostlá ve Švédsku, on Čech pocházející z Prahy s pozadím aktivního skautingu. Přestože on žije ve Švédsku krátký čas, etabloval se ve společnosti poměrně rychle a dobře, pracuje mimo jiné také v představenstvu Švédsko-česko-slovenského spolku ve Stockholmu, je to můj kolega a kamarád. Tito mladí lidé se svými dětmi a rodiči, kteří žijí ve Švédsku, jezdí na setkání pravidelně každý rok. I toto je jeden z důvodů proč tento mladý muž získal sympatie a důvěru krajanů a byl letos zvolen novým předsedou zastřešující organizace všech krajanských spolků ve Švédsku. Tento sympatický mladý muž se jmenuje Pavel Šochman, je mu 35 let a mnoho lidí v něm vidí naději na změnu. Na pozitivní změnu. Ti starší z nostalgie, aby spolky nezanikly a nějak s mladými pokračovaly dál, ti mladí z důvodu naděje konání různých aktivit pro ně a jejich malé děti. Zájem o různé aktivity totiž je, ale chybí aktivní osoby, které by tyto činnosti organizovaly a vedly.

Je také potěšující, že na naše celostátní setkání zavítají každoročně také i jedni manželé z Norska, kteří jsou činní v tamním krajanském sdružení, ale doposud se jim nepodařilo přilákat odtud nějaké jiné další zájemce. Na toto setkání pravidelně jezdí umělci a další hosté z České republiky, zástupci české ambasády a slovenské ambasády ve Stockholmu včetně velvyslanců, ředitelé Českého centra ve Stockholmu aj. Zavítal tam mezi nás již dvakrát také velvyslanec v Dánsku, Zdeněk Lyčka, mimo jiné dřívější ředitel Českého centra ve Stockholmu, o kterém se zmíním trochu později. Napadla nás i myšlenka uspořádat celoskandinávské setkání krajanů, tedy setkání krajanů nejen ze Švédska, ale i Norska, Dánska, Finska. Jelikož myšlenka nebyla prohloubena, prozatím k takovému setkání nedošlo. Ale kdo ví, co může nastat, když nyní máme mladého předsedu v čele všech krajanů ve Švédsku?

Naše krajanské spolky ve Švédsku pořádaly během své existence úctyhodnou řádku zajímavých kulturních, společenských a sportovních akcí, ať čistě vlastních nebo ve spolupráci či pod záštitou českého centra nebo české ambasády. Postupem času bylo a je cítit „odliv“ počtu návštěvníků, což nás samozřejmě velmi mrzí a klademe si otázku „proč je tomu tak?“ Co by mohlo být příčinou? Tak jako u všeho ostatního je to vymírající generace starších krajanů a nezájem mladších krajanů. It's all... Já vidím tuto vzniklou problematiku z několika úhlů pohledu. Mé poznání se zakládá na názorech krajanů, kteří mají jak společná tak smíšená manželství, uvedu několik příkladů:

- Základem poznání je znalost jazyka. Rodiče však své děti česky neučili, dříve si nemysleli, že se politická situace v naší zemi změní, komunikace švédským jazykem ve švédském prostředí byla a je rychlejší a jednodušší, obzvláště žijí-li rodiče ve smíšeném manželství.

- Někteří lidé přišli do Švédska s nelehkým a problemtickým pozadím z dřívějšího režimu, bylo jim různým způsobem ublíženo, chtěli proto na zemi, odkud přišli, zapomenout a zařadit se plně do společnosti, která je vlídně přijala, a nechtěli se odlišovat. Možná v jiných zemích, kde naši krajané nesrostli tolik se společností, se sdružovali více a udrželi si tento trend do dnešních dní. Sociální a svobodné

Švédsko přijímalo emigranty v šedesátých letech s otevřenou náručí a umožnilo jim začlenění se do společnosti rychlým způsobem. Naši krajané mají ve Švédsku velmi dobré jméno, uplatnili se výborně jako lékaři, stavební architekti, pedagogové, vědečtí pracovníci, ekonomové, ale i také jako šikovní řemeslníci.

- Dvě různé národnosti žijící v třetí zemi – Čechů je tady málo, děti nechtějí mluvit česky, mají kamarády z jiných jazykových menšin a uchylují se k naučení jazyka těchto kamarádů.

- Není motivace: děti, které se nenaučily z různých důvodů ve Švédsku český jazyk se nedomluví s příbuznými v České republice, protože ti často nemluví tak jako oni anglicky, tak je ani neláká jezdit do Česka a prohlubovat si znalosti o zemi svých rodičů nebo prarodičů, neřku-li sdružovat se v krajských spolcích.

- Děti narozené českým rodičům ve Švédsku, nebo ty, které přišly, když byly velmi malé, a děti těchto dětí, tedy druhá generace dětí, se více cítí jako Švédi než Češi, což není divné, protože člověk je ovlivňován nejen svými rodiči, ale prostředím ve kterém vyrůstá a okolními lidmi, tedy tou zemí, ve které žije. Situace je horší, pokud jeden z rodičů je Švéd, v tom případě málokdy doma mluví česky. Komunikace totiž probíhá rychleji a pohodlněji ve švédštině. Tyto děti nebo děti jejich dětí vyrůstaly tedy ve švédském prostředí a švédská kultura je jiná než česká, například švédská mentalita. Švédi když se prezentují, neberou tolik vážně odkud pocházejí, národnost není tak důležitá, nelpí tolik na svém původu, neoslavují to tolik jako třeba Američani nebo Norové. Tedy jejich zájem není o komunitě, o setkávání se, ale o vlastním zájmu, nemají pocit, že jim něco chybí, když se nedruží s jinými Čechy. Zájem o Českou republiku a vše české přichází u těchto dětí později, pokud ovšem přichází, neboť oni jsou ve Švédsku vychováni v silné jedince s dobrým životním rozhledem a oni vnímají Česko zvenčí ne tolik jako vlast svých rodičů nebo prarodičů, ale jako stát s obyvateli s věčnou kritikou a nespokojeností, nesolidností, korupcí, politickými skandály a volí proto raději odjezd do západních zemí, kde vidí pro sebe dobrý vzor a dobré možnosti uplatnění v budoucnu. Samozřejmě je to individuální názor a stává se i to, že z důvodu studia na české škole nebo kvůli zaměstnání se rozhodují, zda žít po nějakou dobu v Česku a poznat vlast svých rodičů.

- V těch rodinách, kde jsou oba rodiče Češi, je situace lepší, jejich děti obvykle mluví velmi dobře česky, jelikož českým jazykem se u nich mluví doma a oni považují za přirozené naučit následně i své děti česky, takové příklady naštěstí ve Švédsku máme a tyto děti rády jezdí na zlepšení své psané češtiny na výuku do Česka, kde při tom poznávají českou zemi a líbí se jim tam.

- Krátká vzdálenost mezi Švédskem a Českem, možnost rychlého přesunu. Jednoduché a finančně dostupné možnosti leteckého cestování a krátká vzdálenost mezi Švédskem a Českem umožnila frekventovanější výměnu návštěv příbuzných oběma směry a nepřímo rovněž pokles zájmu o krajské aktivity. Dnešní člověk má totiž větší možnosti a tím i vyšší nároky a může si dopřát komfort a zhlédnout například českou operu v krásném českém prostředí, již není nucen přijmout zavděk všem malým akcím, které dovolí omezený rozpočet krajského spolku.

Na krajaňské akce chodí pŕevážně jen starší lidé, mladé lidi téma nezajímá nebo ti s malými dětmi nemají čas. Existuje tady rozkol mezi zájmy starších a mladých a mladých rodičů s malými dětmi, což rovněž pŕispívá k nezájmu o spolkovou činnost. Ale tento problém není vždy jen otázkou dobré a zajímavé akce. Zábava mladých se hledá jiným způsobem, oni jsou více samostatní.

Zájmy generací se hodně odlišují. Mladí jsou dost existenčně vypjatí, tak se nechtějí scházet se starými krajaný, mají jiné životní tempo a jiné zájmy. V tom je pŕávě ten problém – nedostatek času mladých a nesourodost zájmů starších a mladších. Jsou malé výjimky jako jsou oslavy svátků a jejich tradic, například velká oslava Mikuláše Švédsko-česko- slovenského spolku a letní piknik s grilováním a hrami, obě akce jsou zaměřené pro děti a jsou velmi navštěvované. Oslava Vánoc ve Sdružení Svobodných Čechů a Slováků je velmi hezká a oblíbená, to ctí obě věkové skupiny stejně, starší z nostalgie, ti mladší kvůli svým malým dětem.

Někdo by mohl podotknout, že tehdy si lidé, i když měli své starosti a povinnosti, že si čas na setkávání a svou činnost našli. Ovšem tehdy čas plynul o něco pomaleji, existovaly ohraničené možnosti využití volného času, tak se lidé více sdružovali a vyvíjeli spolkovou činnost. Dnes je doba zcela jiná, nejen že je rychlejší a náročnější, ale díky audiovizuálním médiím velmi různorodá, a co je možná i trochu negativní jev, docela individuální, tím chci říci, že třeba jedinec nemá potřebu a touhu se družit s jiným člověkem, ať již Švédem nebo krajanem, vystačí si ve svém virtuálním světě sám, nebo navazuje kontakty pomocí mediální sítě a vyhovuje mu to. Možnosti internetu jsou obrovské, populární je rovněž české televizní vysílání pŕes satelit. I to by se dalo chápat jako důvod odlivu zájmu o krajaňskou komunitu.

Tento klesající trend zájmu o krajaňské spolky a krajaňské akce je bohužel těžké zachránit. Chtěli bychom jej proto alespoň zmírnit. Jak? Zaměřením se na mladé krajaný s dětmi, tam vidíme potenciál. To bude však vyžadovat postupně jinou strukturu sdružování, jakou, to ještě nevíme, ale ke změně určitě dojde. Je to pŕirozené, vývoj se nedá zastavit. Dříve pomáhalo velmi hodně setkávání krajanů české centrum když pořádalo akce i pro krajaný, tehdy se scházelo v jejich prostorách poměrně početné množství lidí. V tom byl velmi aktivní již dříve zmíněný Zdeněk Lyčka, který byl prvním oficiálním ředitelem této instituce ve Stockholmu a který nasadil laťku úrovně a četnosti akcí velmi vysoko. Krajané si na to velmi lehce a velmi rychle zvykli a nyní to postrádají, protože tento stav z různých důvodů je jiný. Hlavním důvodem je, české centrum je zaměřeno na propagování České republiky ve Švédsku, ne na spolupŕaci s krajaný, což si myslíme, že je škoda, protože vzájemné prolínání opravdu bylo ku prospěchu. Nicméně jedna velká možnost ke spolupŕaci s Českým centrem ve Stockholmu tady je, týká se možnosti a vstŕícnosti této instituce co se týká výuky českého jazyka formou tzv. „Školy bez hranic“, která v některých zemích zdárně funguje. Česká ambasáda ve Stockholmu nabízí pomocnou ruku nejen u Školy bez hranic, ale i pŕi jiných krajaňských akcích. Opakuji, vše bohužel naráží na absenci kvalifikovaných lidí a organizačního týmu. O tuto formu výuky češtiny zájem je, ale není prozatím v silách rodičů jej vytvořit a vést.

Dnešní mladí krajané se dají lehce rozdělit do dvou kategorií: kategorii první tvoří potomci emigrovaných krajanů, skupinu druhou, která se poměrně velmi rychle rozšiřuje, tvoří mladí lidé, kteří pŕichází do cizí země za studiem, za prací, nebo z důvodu založení rodiny s partnerem z cizí země.

Na koho bychom se chtěli zaměřit je přicházející dnešní mladá generace z České republiky ve věku kolem třiceti let, která bude chtít předat svým dětem něco českého, oni to „české“ si totiž přinášejí z Česka, vyrůstali v tom a ve Švédsku to postrádají. Indikace tohoto zájmu máme podchyceny, ale chybí nám nadšené osoby, které by aktivity zorganizovaly. Ponejvíce se jedná o výuku češtiny s pedagogem, rodiče na to nestačí. Když nechodí dítě do české školy, nenaučí se jazyk pořádně. Jsou nám rovněž známy stesky rodičů s dětmi, kteří by si přáli, aby se mohli s jinými mladými rodiči a jejich dětmi společně setkávat a s jejich dětmi hrát, zpívat, tančit, sportovat, číst si aj. Ovšem rodiče sami na zorganizování a vedení aktivit nestačí, jsou velmi časově zaneprázdněni (není jednoduché pro ně skloubit péči o malé děti, studium, zaměstnání, výuku švédštiny, aby se začlenili do společnosti), ale velmi rádi by se setkávali. Činí tak někteří spontánně v malých skupinkách. I tady však narážíme na základní fakt: pokud jsou oba rodiče českého původu, je čeština jasným přáním k výuce, kde je manželství smíšené, jsou názory různé a situace obtížnější. Máme však ve Stockholmu švédské nakladatelství aspekt, které nabízí zajímavou škálu českých současných autorů ve švédském překladu. Kdybychom třeba na toto nakladatelství apelovali, vydali by možná dětské knížky, což by mohlo vzbudit další povědomí a zájem o českou kulturu a o naši zemi. Kultura a sport nejvíce pojí národy.

Výborným počinem je tábor pro děti z Česka společně s dětmi českých krajanů ve Švédsku, který pořádá již po dlouhá léta vynikajícím a nesmírně obětavým způsobem krajská komunita v Göteborgu – zde je ovšem nutná iniciativa rodičů. Ti jsou však, jak jsem již řekla, velmi zaneprázdněni, tak je to začarovaný kruh.

Ale „malé vlaštovky se vždy najdou“, chci říci, malé záblesky iniciativy od mladých. Jednou takovou malou a mladou vlaštovkou je například Tomáš Mozga, původem z Brna, nyní žijící s manželkou ve městě Uppsala (70 kilometrů od Stockholmu). On pořádá velmi zajímavé a kvalitní akce v tamním regionu. Nemají tam žádný krajský spolek, schází se jen tak. Máme z toho velkou radost, že jim to tam dobře funguje.

Zeptala jsem se mladých lidí s malými dětmi, co by si přáli společně podnikat. Reakce byly různé: hry, čtení, filmy, zpívání, tancování, společné výlety někam do přírody, za kulturou – pěšky, busem, vlakem, lodí, (záleží na ročním období), v zimě jít na sjezdovku a zorganizovat závod hrou, společné bruslení, fotbal; děti aby si hrály, rodiče aby si popovídali. Také mladí slovenští rodiče a jejich děti jsou vítány.

Kdo by to však měl zorganizovat? Starší na to už nemají sílu, mladí nemají čas. A jsme opět u prvotního problému. Důležité pro nás bude podchytit mladé na jednom zájmu a poté vytvořit zájem další. Dobrý způsob jak rychle a jednoduše komunikovat s krajanem je email, ani ne tolik sociální sítě jako Facebook, to odrazuje svou složitostí ty starší a časově váže ty mladší. Předseda našeho Švédsko-česko-slovenského spolku rozesílá a informuje tímto způsobem několik set krajanů, ale i Švédů. Aktivních členů je však malé procento, mladí téměř žádnými členy nejsou. Naš spolek je však poměrně specifický, sdružuje nejen české a slovenské krajanem, ale jak název napovídá, i Švédy. A to nejen z důvodu smíšených manželství, to bylo určitě primárním záměrem, ale sdružuje též švédské přátele a zájemce o Českou republiku. Komunikačním jazykem je švédština. Krajský časopis Bulletin vychází 3x ročně (dříve 5x ročně) je distribuován i do švédských škol a institucí a pomáhá tedy Švédům zvyšovat povědomí o naší zemi v jejich rodném jazyce. Finanční podpora

ministerstva zahraničí je základní jednotkou fungování a činnosti krajanských spolků. Tato podpora je nutná a potřebná. Švédsko není levnou zemí.

V širší perspektivě bychom mohli uvažovat o nějaké formě spolupráce se Skandinávským domem v Praze a Severskou společností. My doufáme a věříme, že se nám podaří alespoň trochu zmírnit klesající trend zájmu o krajanskou činnost. Je známo, vše záleží na lidech, jak to chtějí v životě mít a co pro to chtějí a mohou udělat, tak jako vše, vždy a všude. Držme si navzájem palce, ať se nám to zdaří!